

N:o 8.

Af herr **Strömberg**, m. fl., *angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till lagbestämmelser mot användande af mutor eller bestickning vid ekonomiska uppgörelser.*

Af ålder ha svenskarne åtnjutit godt anseende för redbarhet och ärlighet i affärer, och i stort sedt torde väl ännu detta omdöme i allmänhet ha sitt berättigande. Men vår tids våldsamma konkurrens på alla områden, ej minst affärslivets, har dock — hos oss lika väl som i andra länder — fört med sig åtskilliga osunda utväxter på detta område, affärer, som visserligen icke kunna rubriceras såsom redbara, då de afse att genom mer eller mindre illojala medel skaffa sin utöfvare fördelar på de redbara affärernas bekostnad. Därigenom ej blott skadas dessa och den konsumerande allmänheten utan, hvad värre är, genom det sätt, hvarpå dessa osunda affärstransaktioner verka, bidraga de till demoralisering af stora lager af vårt folk.

En sådan osund utväxt eller rent af kräftskada på affärslivets område, som redan nu är i hög grad utbredd, är det s. k. »mut»- eller »besticknings»-systemet. Detta afser att genom beviljande af fördelar af något slag (gåfvor, provisioner, lån, o. d.) till en eller annan hos respektive kunder anställd person, hvilken genom sin tjänsteställning kan på något sätt öfva inflytande på principalens beslut i frågan, vinna sitt syfte och t. ex. skaffa sig eller sin firma leveranser, som, om detta medel ej användts, rätteligen bort erhållas af en annan.

Hvarje affärsman och industriidkare vet, att detta mutsystem under gröfre eller finare former tagit en utsträckning, som innebär en allvarlig

fara för allt sundt affärlif, och att man med bästa vilja har ytterst svart att värja sig för detsamma. Den redbare affärs mannen blir slagen i konkurrensen med den mindre nogräknade, som genom detta medel antingen får leverera en underhållig vara såsom fullgod och till fullt pris eller i bästa fall åtminstone alltid föredrages, om betingelserna i öfrigt äro lika. Kunden, industriidkaren, som ju i många fall måste lita på sin underordnades utsago och omdöme, får, då denne är mutad, antingen betala för högt pris för den köpta varan eller mottaga såsom fullgod en sådan af underhållig beskaffenhet. Det kan ju tyckas, att han genom själfständiga inköp utan hänsyn till sina underordnades omdöme skulle kunna skydda sig härför, men huru lätt är det ej för t. ex. en maskinist (och vid handelen med maskinförnödenheter är systemet kanske mest vanligt) att vid skötseln af sin maskin genom en eller annan åtgärd ställa så till, att åtgången af olja, kol eller andra förnödenheter blir för stor, ja att maskinen rent af tager skada, såvida han tvingas använda andra än af honom förordade slag af dessa ämnen. I detta afseende är en industriidkare i hög grad beroende af sin underordnade personals pålitlighet och ärlighet; och det är affärs männens eller agentornas medvetande om denna personals inflytande, som gör att just denna så gärna utsättes för deras bestickningsförsök.

Förfaringssättet är mycket olika och lämpadt efter förhållandena. Till en början ser det vanligen mera oskyldigt ut, består kanske i en gåfva till Jul eller Nyår eller en gratifikation efter slutad affär, såsom det heter »naturligtvis utan att köparen i ringaste mån drabbas däraf» (detta för att lugna hos mottagaren möjligen uppstående samvetsbetänkligheter); nästa gång sker det för att få »fortsätta de angenäma förbindelserna», så med växande belopp i mån af affärens storlek (provision), och därmed är biträdet i de flesta fall fast och inne på brottets bana. Han kan ej bryta förbindelsen med den smarte affärs mannen utan risk att hans redan begångna felsteg skola rapporteras med den antagliga påföljd, att han mister sin plats, men han kan å andra sidan genom stegrade anspråk på ersättning för fortsatta tjänster i samma riktning bereda sig afsevärda ekonomiska fördelar, större i samma mån flere affärs män af dylikt slag täfla om hans ynnest och snart sagdt öfverbjuda hvarandra för att få hans förord för sina varor. Dessa ekonomiska fördelar vinnas nu ej längre på leverantörens utan på principalens bekostnad, ty af honom måste de naturligtvis på ett eller annat sätt (underhållig vara eller högre pris) af leverantören återvinnas.

Et talaude exempel på detta affärssystem i synnerligen oblyg form är den i dagarne upptäckta och beifrade s. k. »leveransskandalen vid flottan», hvaraf framgår, att leveranser af betydande artiklar för flottans behof ej kunnat erhållas af de erkänt förnämsta affärsfirmorna i branschen, utan togos af en minuthandlande, som för att vinna sitt mål måste muta en underordnad och därpå leverera underhaltiga varor. Att tillvägagångssättet i detta fall var synnerligen groft och därtill förenadt med förfalskning af anbud m. m. dylikt förringar icke exemplets beviskraft.

Helt visst florerar systemet, om ock under mindre grofva former, i mycket stor utsträckning vid leveransuppgörelser af olika slag för industriella och andra behof, och många exempel på dylika bestickningar skulle kunna anföras. Affärsbiträden fästa t. ex. vid upphandling för principalens räkning af en vara mindre afseende vid dennas godhet och prisbillighet än vid den provision, de för egen räkning kunna betinga sig och hvarom de på förhand hos olika leverantörer göra sig underkunniga; en förman, som har att yttra sig öfver till inköp föreslagna maskiner, söker af säljaren betinga sig vissa procent af deras värde i provision, för att förorda inköpet, och då detta ej beviljas, afgifver han utlåtandet »mindre goda om dem och afstyrker inköpet; en firma erbjuder »rabatt» på sina varor, men gör icke erbjudandet till principalen utan till någon hans underordnade; eller för att vinna försteg framför andra, utan att dock utsätta sig för beskyllningen att direkt muta kundernas personal, låter en oljefirma denna personal veta att tomkärnen af firman återköpas — icke till deras verkliga värde af en à två kronor — utan till tio kronor per stycket; o. s. v. i en mängd variationer.

Affärsmännen själfva beklaga sig bittert öfver förhållandet, och frågan, som behandlats vid åtskilliga tillfällen, var senast före vid Sveriges Allmänna Handelsförenings årsmöte i Norrköping d. 8 aug. 1906, där den, efter en af föreningens sekreterare utarbetad redogörelse för densamma, underkastades diskussion, därvid bl. a. föreningens ordförande yttrade: »att det visat sig, att denna verkliga kräftskada, som inträngt bland näringarne, icke är i aftagaude, utan att den tyvärr tilltager», samt framhöll vikten af att precisera »att såväl de som taga som de som gifva mutor göra sig skyldiga till fördömliga handlingar och att det är lika omoraliskt att fresta någon att taga mutor som att emottaga sådana»; hvarefter föreningen beslöt öfverlämna frågan till sitt förvaltningsutskott för vidare åtgärder till det ondas motarbetande.

Såsom förut nämnts, är det särskildt inom maskinbranschen, som

oskicket hittills florerat, hvilket ock föranledt ett större antal maskinaffärer att för ett par år sedan sammansluta sig till en förening med enbart syfte att motarbeta detsamma; huruvida detta i någon mån lyckats, är svårt att säga, men torde vara ganska tvifvelaktigt, då naturligtvis de, som ville använda systemet, icke anslöto sig till föreningen och således fingo än friare händer och kunde med än större fördel bedrifva sitt geschäft.

Ännu så länge torde systemet hufvudsakligen söka sina offer bland innehafvare af mera underordnade platser, men ingen säkerhet finnes för att det, om det får obehindradt utveckla sig, ej snart sträcker sina polyp- armar äfven till högre lager, och vi kunna kanske snart nog stå det så ofta omtalade och med rätta klandrade, utbredda mutsystemet i vårt östra grannland närmare än mängen tror.

I hvilka samhällsklasser än detta moraliska gift får sprida sina fördärfbringande verkningar, är faran lika stor, och nödigt är tvifvelsutan att snara och kraftiga åtgärder vidtagas till dess hämmande.

Äfven i andra länder har man i detta afseende haft sorgliga erfarenheter och särskildt i Tyskland och England, där oskicket i en mycket oroväckande grad tilltagit, har man verkställt vidlyftiga utredningar öfver förhållandet och sökt finna medel för dess utrotande eller inskränkning. I England har detta resulterat i en för ändamålet stiftad lag »*prevention of corruption act*», som med detta års början trädt i kraft och som stadgar jämförelsevis stränga straff för såväl den som mottager som den som gifver eller utlofvar mutor.

Lagens hufvudinnehåll framgår af dess § 1, som i öfversättning lyder:

§ 1 mom. 1. Om ett ombud af någon för sig själf eller andra såsom mutor mottager eller utverkar eller försöker mottaga eller utverka någon som helst gåfva eller vederlag såsom lockelse eller belöning för att göra eller underlåta att göra, eller för att efter denna lags trädande i kraft hafva gjort eller underlåtit att göra någon handling i samband med sin hufvudmans affärer eller angelägenheter, eller för att gynna eller motverka eller underlåta att gynna eller motverka någon med afseende på sin hufvudmans affärer eller angelägenheter; eller

om någon såsom mutor gifver eller förbinder sig att gifva eller erbjuder någon gåfva eller vederlag till ett ombud såsom lockelse eller belöning för att göra eller underlåta att göra, eller för att efter denna lags trädande i kraft hafva gjort eller underlåtit att göra någon handling i samband med dess hufvudmans affärer eller angelägenheter eller för att

gynna eller motverka eller underlåta att gynna eller motverka någon med afseende på hufvudmannens affärer eller angelägenheter; eller

om någon med vetskap gifver åt ett ombud, eller om ett ombud med vetskap, i afsikt att bedraga sin hufvudman, begagnar något kvitto, räkning eller annan handling, hvori hufvudmannen är intresserad och som innehåller någon uppgift, som är falsk eller vilseledande eller bristfällig i väsentligt afseende och som med hans vetskap är afsedd att missleda hufvudmannen, skall han anses skyldig till lagstridig handling och skall efter åtal och fällande vara förfallen till fängelsestraff med eller utan straffarbete för en tid icke öfverstigande två år eller till böter icke öfverstigande fem hundra pund sterling eller till både sådant fängelsestraff och böter, eller, efter summariskt fällande, till fängelsestraff med eller utan straffarbete för tid icke öfverstigande fyra månader eller till böter icke öfverstigande femtio pund eller till både sådant fängelsestraff och böter

Mom. 2. I denna lag innefattar ordet »vederlag» allt slags värdefullt vederlag; ordet »ombud» betecknar hvarje person, som är anställd hos annan eller handlar å annaus vägnar, och ordet »hufvudman» innefattar arbetsgifvare.

Mom. 3. En person anställd i Kronans tjänst eller i någon förening eller samhälle eller statskommun, provins eller kommunalnämnd eller i styrelse för någon välgörenhetsförening, är ett ombud enligt denna lag. —

Såsom synes, äro straffbestämmelserna ganska stränga, då ej blott böter utan äfven fängelsestraff t. o. m. i förening med straffarbete för vissa fall stadgas.

Äfven hos oss torde vara nödigt, att dessa missförhållanden blifva på laglig väg städfade, då det ej är att förmoda, att detta, här lika litet som i England, kan vinnas blott på upplysningens väg, genom enskilda sammanslutningar eller genom påverkan af allmänna opinionen, hur mycket än dessa faktorer otvifvelaktigt kunna bidra till införande af ett bättre sakernas tillstånd.

Medgifvas måste, att ej oväsentliga svårigheter möta för att kunna göra en sådan lag fullt *effektiv*, då det ju ligger i sakens natur att sådana illojala handlingar så mycket som möjligt af båda parterna hemlighållas, och det således kan vara svårt nog att erhålla fullgiltiga bevis på öfverträdelse af densamma, liksom också åtskilliga så att säga mera oskyldiga former af bestickning finnas, såsom öfverflödande gästvänlighet, förplägnad, o. d., hvilka lagen naturligtvis svårligen kan träffa. Men å andra sidan är att märka, dels att redan af gammalt finnas i svensk lag

bestämmelser, som stämpla såsom brott, då *ämbetsman* tager mutor (och att konstatera detta möter ju samma svårigheter som ofvan anförts), hvilka bestämmelser väl i sin mån bidragit till den svenska ämbetsmannakårens nuvarande, så allmänt och rättvist erkända, höga ståndpunkt hvad rätt-rådighet och själfständighet beträffar, dels att lagbestämmelser för mången utgöra en kraftig hjälp till motstånd mot onda ingifvelsens utförande, i det att många personer, som möjligen skulle vilja deltaga i en »mindre lojal» handling, dock af fruktan eller andra skäl ofta draga sig för samma handling, om den är förklarad olaglig eller brottslig.

Helt säkert skulle en lagstiftning i ungefär samma riktning som förut omnämnda engelska på ett synnerligen kraftigt sätt bidraga till utrotande eller åtminstone stärfjande af dessa missbruk, som från affärsmoralens synpunkt åstadkomma så mycket ondt och som, om de få ostördt fortgå, hota att inom kort förgifta hela vårt affärlif och moraliskt skada stora lager af vårt folk.

Med anledning af hvad jag sålunda anført tillåter jag mig därför värdsamt föreslå,

att Riksdagen ville besluta hos Kungl. Maj:t an-hålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utarbete och om möjligt för nästa Riksdag framlägga förslag till lagbestämmelser mot användande af mutor eller bestickning vid ekonomiska uppgörelser.

Stockholm den 22 januari 1907.

O. M. Strömberg.

I motionen instämma:

P. M. Carlberg. V. Folin. Tord Magnuson. Alfred Sandwall.

I motionens syfte instämma:

Hugo Fahlén. C. J. Beck-Friis. Volrath Berg. John Bernström.
Alb. Bergström. Gottfr. Olsén. H. E. Montgomery.